

UMBRE PE ECRANUL TRANZIȚIEI

Cezar Paul-Bădescu (n. 1968, București) absolvă Facultatea de Litere a Universității din București în 1994 și masteratul în teoria literaturii și literatură comparată în 1995. Din 1996 până în 2008 este redactor la revista *Dilema* (devenită apoi *Dilema veche*). În 1997 coordonează, tot la *Dilema*, un dosar care pune în discuție mitologiile create în jurul lui Mihai Eminescu. Acest număr stârnește numeroase reacții în presă, determinând chiar o luare de poziție în Parlamentul României, iar Cezar Paul-Bădescu este amenințat cu „plutonul de execuție” în publicațiile extremiste. În 1999 coordonează la Editura Paralela 45 o antologie cu titlul *Cazul Eminescu*, demers care reдеșteaptă protestele din partea naționaliștilor. Un an mai târziu, Paul-Bădescu primește o medalie pentru merite culturale din partea Președintelui României. Întâmplător sau nu, medalia se numește „Mihai Eminescu”. Cezar Paul-Bădescu debutează editorial în 1995, în volumul colectiv *Tablou de familie* (Editura Leka Brâncuș), care obține Premiul pentru debut al revistei *Tomis*. La Editura Polirom publică romanele *Tinerețile lui Daniel Abagiu* (2004, reeditare în 2012) și *Luminița, mon amour* (2006). E de asemenea prezent în antologiile *Povestiri erotice românești* (Editura Trei, 2006), *Care-i faza cu cititul?* (Editura Art, 2011) și *Primul meu job* (Editura Art, 2011). Din 2007, Cezar Paul-Bădescu este șeful departamentului Cultură al ziarului *Adevărul*. El a fost totodată redactorul-șef al suplimentului *Adevărul literar și artistic* până când acesta a fost desființat, în 2011. În prezent, scrie săptămânal în rubrica sa de analiză a fenomenului televizual, „Cultura pe sticlă”, pe care o ține în *Dilema* cu începere din 2003.

CEZAR PAUL-BĂDESCU

UMBRE PE ECRANUL
TRANZIȚIEI

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Radu Paraschivescu
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Ioana Vilcu
DTP: Radu Dobreci, Carmen Petrescu

Tipărit la Fedprint

© HUMANITAS, 2013

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BĂDESCU, CEZAR-PAUL
Umbre pe ecranul tranziției / Cezar-Paul Bădescu. –
București: Humanitas, 2013
ISBN 978-973-50-3983-7
821.135.1-92

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

Cuprins

Poziția ingrată a unui cronicar TV	9
--	---

VREMURI

Țara păduchilor din frunte	15
„Schimbă canalul!“	18
Despre veșnicie și alte închipuiri	21
Țăranul inexistent	24
Când literatura intră pe mâna ticăloșilor	26
Sărbătoarea spiritului cu baston alb	29
Celebritate	32
Cultura – handicap sau înjurătură	35
Cultură și comerț	38
Copii în manej	41
Povești cu frați	44
Culoarea scaunului	46
„Te uiți și câștigi!“	48
Găina de la ora 5	51
Analfabetismul media	53
Presă instant	56
Ohtatul poeticesc	59
Pornografie	62
De ce nu e bine să te uiți la televizor	65
În lumea lui Mitică, Gigi și Gică	67
Slujba știrilor de seară	70
Vedete	73
Vedetizarea politicii	76

Despre responsabilitate	78
Minciuna publicitară	81
Baia zilnică de sânge	84
Modificarea privirii	87
Pagină de jurnal	90
„Ai văzut aseară?”	93
Cum e poporul, și televizorul	96
Campanie pentru omenie	99

MOMENTE

Euroturma	105
Pumnul și palma	108
Mâna care introduce votul în urnă	111
Căldură mare, monșeri!	114
Cotcodăceala politică	117
Partidul-televiziune	120
Cu moartea pre moarte călcând	123
Un om a mușcat un mic	126
Șoc și groază sub nămeți	129
Cutremurul? Un fleac! Să-i vezi în schimb pe Iri & Moni!...	131
La noi, în sat...	134
Prin ochelari cu lentile roz	137
Delicatese pentru copii și pensionari	140

PERSONAJE

Pe cine ne aduce mamă în casă	145
În direct, din „Curtea miracolelor“	148
Președintele se abține!	151
Cum te face televiziunea om (politic)	154
Până unde se poate ajunge	156
Aranjamente pe spinarea noastră	159
Țara în care nimeni nu se compromite	162
Scrisoare de amor	165
Vocea lui Dan Voiculescu	168
Tineri de viitor	171
Clone	174
Aprigul gudurător	177
Mituri fondatoare	179

Vremea cacealmalei	182
Butaforiile „de calitate“	185
Maestrul Gâgă	188
Un personaj dulce foc!	190
Jurnalismul de cumetrie	193
Încruntătura de succes	196
Țăranul cu gărgăuni și doamna cu bun-simț	199
Frumoasa și bestia.	202
Papi	205
Victime colaterale.	208
Piedone	210
Domnu' Cornel	213
Despre morți...	216
Trufia cucernică la televizor	219
Mona Muscă, <i>mon amour!</i>	222
Cazul Bleonț.	225

NOSTALGII (Anexă)

Duminicile de odinioară	231
Serialele de altădată, pe limba copiilor	234
Un membru al familiei	237

Poziția ingrată a unui cronicar TV

Acum zece ani, Magdalena Boiangiu îmi propunea să preiau eu rubrica de cronică TV din – pe atunci – *Dilema*. De la începuturile revistei, o ținuse un timp Bogdan Ghiu, pentru ca apoi, când el a renunțat, să scrie o perioadă scurtă în cadrul ei Andrei Gorzo, despre filmele de la televizor. Mi s-a părut un domeniu interesant, căruia, în plus, îi cunoșteam și culisele (pentru că am lucrat o vreme la conducerea unor ghiduri TV), așa că am acceptat fără să stau pe gânduri propunerea Magdalenei Boiangiu.

Și am început să urmăresc emisiunile de la televizor cu alți ochi și să croșetez, săptămânal, câte un text pentru rubrica intitulată „Cultura pe sticlă“. În primii ani, încercam să văd tot și să scriu despre tot. Am scris inclusiv despre producții de divertisment de joasă speță, cum era emisiunea *Ciao, Darwin* prezentată de Dan Negru, în care concurenților li se cerea să facă tot felul de scârboșenii, sau *Babilonia* cu Augusta Dumitrașcu (vă mai amintiți? – era un fel de *Acces direct*). Am scris, desigur, și despre emisiunile-vedetă *Surprize, surprize, Iartă-mă!* sau *Vacanța Mare*. Eram foarte critic și arătam cu degetul prostul gust și imbecilizarea propagată cu ajutorul televiziunii.

Dincolo de faptul că mă luptam cu morile de vânt, am ajuns după câțiva ani de-a dreptul intoxicat de mizeriile pe care

le urmăream pe micul ecran. La propriu. Starea mea generală se înrăutățise și aproape că treceam prin ce a trecut și Chloé Delaume, cea care s-a supus unui experiment de-a privi neîntrerupt la televizor și a observat după un timp cum sănătatea i se deteriorează grav. Chloé Delaume a scris o excelentă carte despre experiența sa, *Locuiesc în televizor*; eu nu am avut șansa aceasta. Șansa mea a fost, în schimb, un an de pauză de televizor, cât am fost plecat la o bursă în Germania, perioadă care a jucat rolul unei salutare cure de dezintoxicare. Dacă nu ar fi existat acel an, acum cu siguranță aș fi fost un zombie.

Când m-am întors din Germania și mi-am reluat rubrica, mi-am schimbat radical strategia. Mi-am zis că nu are nici un rost să-mi pierd timpul cu prostii, în încercarea de-a inventaria tot ce se difuzează la televizor. Mizeriile pe care le vedeam mi-au făcut rău, iar pe de altă parte demersul meu nu folosea nimănui. Publicul emisiunilor imbecilizante nu mă citea (și, chiar dacă m-ar fi citit, ar fi fost surd la avertismentele mele), producătorii lor îi dădeau înainte fără să se sinchisească. Pe unii dintre oamenii de televiziune îi enerva bâzâitul meu – ca dovadă „intervențiile“ la care se dedau din când în când, în speranța să mă facă să mă potolesc –, dar până la urmă își dădeau seama că nu era cazul să-și bată capul cu mine. Câinii latră, caravana trece.

Chiar așa: de ce s-ar împiedica întreg Aliotmanul de un ciot? Televiziunea are o putere extraordinară în zilele noastre, în timp ce impactul presei scrise este din ce în ce mai scăzut. Apoi, în televiziune se învârt foarte mulți bani. Când e vorba de câștiguri atât de importante, cine-și mai pune probleme etice sau morale? Cine-și face procese de conștiință că, prin acțiunile lui, pervertește un întreg popor? Așa cum nici politicienii noștri nu au vreo apăsare din cauza aceasta, nici oamenilor de televiziune nu le pasă de efectele negative pe care le propagă în societate.

Prin urmare, am părăsit de multă vreme naivitatea pe care-o aveam la începuturi, când credeam că eu cu săbiuța mea de

lemn – sau, dacă vreți, de hârtie – pot îndrepta ceva în țara noastră televizuală. Tot ce încerc prin textele mele de-aici e să am o comunicare cu niște oameni inteligenți. Nu le spun lucruri pe care ei să nu le știe, dar măcar putem să ne amuzăm împreună.

(2012)

VREMURI

Țara păduchilor din frunte

Mult timp, expresia „iese ca păduchele în frunte“ a fost pentru mine destul de obscură. Poate pentru că nu m-am procopsit niciodată cu drăgălașii paraziți și prin urmare nu le cunosc obiceiurile. Cu vremea, însă, viața din țărișoara noastră mi-a dezvăluit înțelesurile profunde ale acestei ziceri. Chiar dacă nu ai păduchi, în România ajungi să știi foarte bine cum se comportă ei. Și, desigur, să te convingi că lucrul pe care se pricep de minune să-l facă, în afară să paraziteze, este să iasă în frunte.

Veți spune că peste tot în lume există astfel de lighioane, iar comportamentul lor e același, indiferent de loc. Așa e, numai că lumea civilizată și-a dezvoltat tot felul de mecanisme de protecție împotriva lor, și astfel ajung mai rar să se lăfăie în pozițiile unde nu au ce căuta. În România, dimpotrivă, parcă e pus la punct chiar un sistem care să-i ajute să-și facă mendrele.

M-am lovit de această realitate tot timpul, de la lucrurile mici până la cele așa-zise de anvergură.

În joburile pe care le-am avut de-a lungul timpului, am dat de fiecare dată de incompetenți și de oameni de nimic ajunși în poziții-cheie. Aproape că este o regulă: cu cât ești mai lichea, cu atât ai șanse mai mari să fii promovat. Și o precizare: nu am fost angajat niciodată la stat, unde să zicem că ar fi normal să existe prelungiri ale practicilor de nepotism și pile din vremurile

comuniste. Nu, am lucrat de fiecare dată în companii de frunte ale capitalismului neaș triumfător. M-am întrebat de fiecare dată de ce un patron, interesat de profit, ca orice patron, își dă afacerile pe mâna unor astfel de indivizi care, neștiind să facă nimic altceva decât să paraziteze și să iasă în frunte, aduc numai deservicii firmei. Poate pentru că și patronul e din același aluat?

Nu altfel stau lucrurile la scară mare, pe scena politică a țării. Dacă te uiți la cei care ne conduc, în Parlament sau în Guvern, vezi cu precădere niște indivizi primitivi și agramați, pe care în mod normal nu ai da doi bani. Mulți dintre ei, în ciuda vorbăriei pe care-o produc la orice oră, nu sunt în stare să lege două idei valabile, d-apăi să construiască nu știu ce strategii de dezvoltare a țării! Și vorbim aici, fără discriminare, de politicieni din tot spectrul politic.

Și mai interesant e că în lumea lor nu există memorie, de parcă toți s-ar fi născut în dimineața zilei în care-ți vorbesc și, desigur, nici nu au avut timp să-și piardă virginitatea. Îl văd, de exemplu, foarte activ în declarații la televizor pe Eugen Nicolăescu; acum are soluții și știe tot, nu contează că pe vremea când a fost ministru al Sănătății s-a dovedit o adevărată catastrofă.

Apare o formațiune politică nouă, pusă la cale de oameni de o cu totul altă calitate decât restul politicianilor? Nu e cazul să-ți faci mari speranțe. E de-ajuns să vezi cum își pun cămașa albă a purității tot felul de indivizi dubioși, raliați pe parcurs „Inițiativei civice“. Printre ei, un Aurelian Pavelescu, pe care-l știi prea bine cum bătea câmpii la posturile de televiziune, inclusiv la OTV. Bineînțeles, și el s-a născut în dimineața zilei de astăzi.

Așa stând lucrurile, nu trebuie să mai mire pe nimeni că vedetele dezbaterilor televizate de la noi sunt niște oameni care cred că se pricepe la tot și de fapt n-au habar de nimic. Sub luminile reflectoarelor din studiouri vezi indivizi de groță pe post de bufoni, demni purtători ai numelor de Gigi, Mitică și altele ca acestea, pramatii vorbărețe în roluri de fecioare înțelepte,

mercenari fără mamă și fără tată pozând în cavaleri ai dreptății, băgători de seamă de tot felul. Toată această faună nu numai că se înghesuie să ajungă în frunte, dar este și ajutată să o facă.

Dacă scoți cablul din televizor, vezi purici. Dacă-l bagi, vezi păduchi. Colorați și guralivi. Și astfel ajungi să crezi că asta este țara lor.

(2012)

„Schimbă canalul!“

De când țin rubrica din *Dilema veche* dedicată televiziunii, am auzit de mai multe ori zicerea „De ce te indignezi de ceea ce vezi la televizor? Dacă nu-ți convine, schimbă canalul!“ Deunăzi, o doamnă mă informa că „s-a inventat telecomanda“. Același îndemn, de a schimba canalul, îl auzim cu toții, pe post, de la unii realizatori TV mai zurbagii. Cu alte cuvinte, *sunt tare și nu vreau să fac pe plac nimănui, îmi fac emisiunea cum poftesc și, dacă nu-ți place ce vezi, valea!* Prin asta, respectivii țin să braveze și să ne arate – chipurile – că nu i-ar preocupa audiența (deși, evident, nu-i așa) și, pe de altă parte, să-și cauzioneze trăsăturile. Firește, o asemenea atitudine asigură și un foarte bun marketing emisiunii, așa cum anunțul la știri de tipul „imaginile care urmează s-ar putea să lezeze unele sensibilități“ nu face pe nimeni să schimbe postul, ci, dimpotrivă, să ciulească urechile și să deschidă bine ochii, în așteptarea a ceva ne-maivăzut.

Dincolo de marketing, ideea, după cum vedem, a făcut și face carieră.

Oare așa să fie? Realizatorii de televiziune au libertatea să se dea în stambă oricum în fața camerelor de luat vederi pentru că noi avem libertatea ca, dacă nu ne convine ce vedem, să dăm pe alt canal? (Interesant e că nimeni nu zice „închide televizorul!“, ci doar „mută pe alt post!“ – pentru a rămâne de fapt captivi în același cerc vicios.)

Afirmația „e emisiunea mea și fac ce vreau în ea“ se vrea echivalentă cu „sunt la mine acasă și mă comport cum poftesc“. Numai că lucrurile nu stau deloc așa. O emisiune nu e un spațiu privat al unui individ, ci un loc public, iar ea e în egală măsură și a realizatorilor, dar și a telespectatorilor. A spune că dacă nu-ți convine ce vezi poți să schimbi canalul e ca și cum un individ care se descheie la prohab în plină stradă îți zice că dacă nu-ți place priveliștea ești liber să întorci privirea. Ca să nu mai vorbim că pe strada respectivă circulă tot felul de lume, inclusiv copii. Cam același lucru se întâmplă și în cazul spațiului public televizual. Realizatorii TV nu sunt la ei acasă în emisiunile lor – și asta chiar dacă ar transmite din garsoniera proprie. Și nici patronii de televiziuni nu pot să facă ce vor pe moșia pe care-o au – pentru că moșia asta e într-un domeniu public.

Cât despre îndemnul pe care-l primesc eu, personal, să schimb canalul dacă nu-mi place ceea ce văd, nici acesta nu ține. Desigur, pot să butonez telecomanda, ba, mai mult, aș putea să închid de tot televizorul și să renunț la el. Mărturisesc că m-aș simți foarte bine dacă aș putea face acest lucru (am renunțat la un moment dat la televizor, când am fost pentru mai mult timp plecat din țară, și viața mea a fost minunată). Nu fac asta nu pentru că am o rubrică despre televiziune în care trebuie să scriu, ci pentru că există foarte mulți compatrioți care nu conștientizează că pot schimba canalul, cu atât mai puțin că pot arunca televizorul la gunoi. Sunt oameni dependenți de televizor și al căror spirit critic e, în cel mai bun caz, adormit. Oameni care nu se pot desprinde, pentru că sunt hipnotizați. Și, hipnotizați fiind, fac ce li se spune, sunt manipulabili și manipulați.

De ce mor de grija altora, de ce mă interesează soarta celor care ajung masă de manevră? Nu pentru că mi-aș dori să fac apostolat, să luminez poporul și alte lucruri de genul acesta, pe care le găsești numai în manualele de școală generală, ci dintr-un interes egoist: lângă oamenii aceștia trăiesc și cu ei

interacționez. A schimba canalul pe desene animate sau chiar a închide televizorul ar însemna să-mi bag capul în nisip. Cetățenii mei manipulați de televiziuni vor rămâne majoritari și, în plus, la fel de majoritari vor fi și la vot. Iar ce votează ei îmi determină viața.

(2011)

Despre veșnicie și alte închipuiri

Scena ne înfățișează un grup de fete care stau într-o casă de țară. Sunt așezate în cerc și îmbrăcate în costume populare – toate la fel. Vocea din *off* ne spune că portul fetelor este păstrat întocmai de pe vremea dacilor și că respiră austeritate. Camera întârzie pe mișcarea unui fus care se învârteste, apoi sare la o imagine cu o fecioară torcând, desprinsă parcă din Grigorescu, apoi ne arată focul din sobă, apoi o privire de ansamblu asupra cinstitei adunări care se îndeletnicește cu torsul lânii sau cu bobinatul firelor, apoi o față veselă, sănătoasă, de fiică din popor, și tot așa. Persoanele discută însuflețite, dar nu auzi ce zic. Auzi, în schimb, vocea din *off*, care-ți spune că fetele de măritat se strâng la șezătoare în casa unei femei mai bătrâne ca să atragă atenția băieților din sat asupra lor. (Nu că asta făceau acum câteva sute de ani, ci se întâmplă chiar în zilele noastre, eventual în timp ce noi ne sorbim cafeaua și ne uităm, relaxați, la televizor.) Că obișnuiesc să ia tăciuni din foc și să-i stropească cu apă – aceasta fiind o formă de magie prin care-și atrag pețitorii. Că unele chiar „urinează discret“ pe acei tăciuni și, cu cât tăciunii sfârâie mai tare, cu atât e mai bine, căci băieții la care se gândesc se vor aprinde de dorul lor și vor veni la ele negreșit. Din când în când, vocea comentatorului amuțește, iar fetele se pornesc să zică un cântec de șezătoare, pe care de data aceasta îl auzim și noi. La un moment dat, apar și băieții

satului (probabil chemați de tăciunile tratat chimic), toți îmbrăcați în costume populare la fel și, desigur, dacice. Sunt însoțiți de câțiva lăutari. Fiecare se așază, ordonat, lângă câte o fată și începe s-o privească drăgăstos. Când vocea din *off* amuțește din nou, câțiva se ridică, împreună cu fetele lângă care stăteau, și încep să joace. Mișcărilor lor se coordonează perfect. Ați urmărit o felie din frumoasa și profunda viață a satului românesc.

Recunoașteți, fără îndoială, această scenă, pentru că trebuie s-o fi văzut, într-o formă sau alta, de multe ori la televizor (eu am văzut-o cel mai recent într-un documentar de la TVR 2).

Satul românesc este, de vreme îndelungată, subiectul unei continue mistificări. Sămănătoriștii îl vedeau populat numai de flăcăi dreți ca bradul, doinind din fluier și culegând floricele pentru mândrele lor neprihănite. Comuniștii arătau, prin anii '50-'60, pofta de muncă a țăranului, fericit că a intrat în colectivă. Prin anii '80, interpreții de muzică populară cântau mândria oamenilor muncii de la sate că trăiesc într-o țară ca o floare. În tot acest timp, țăranii de la începutul secolului douăzeci își duceau viața în mizerie, cei din anii '50 înfundau pușcăriile pentru că se opuneau colectivizării, iar cei din anii '80 erau excedați de cotele de lapte pe care le dădeau statului sau de drumurile pe care le făceau la oraș ca să cumpere o pâine.

Tot așa și acum. În timp ce *domnu' reporter* descinde la sat, alege pe sprânceană câțiva tineri, îi pune pe oameni să caute prin pod după furci de tors și prin lăzi după costumele populare lăsate de bunul și buna (și, evident, de daci), viața satului merge înainte așa cum o știm. Adică bărbații socializează la bufet, unde *servesc o gamă variată* de beri sau de băuturi spirtoase, cu manelele oferite din partea casei, de la casetofonul patronului (dacă sunt norocoși, patronul le mai aduce din când în când și câte o stripteusă obosită de la oraș); femeile suspină zilnic de grija sărmanei Maria, fată fără noroc, din telenovela care vorbește atât de frumos despre secretul ei – căci cablul a

ajuns de multă vreme și acolo unde pulsează tradiția neamului nostru; fetele și băieții se întâlnesc la discoteca satului, unde se dansează și din când în când se lasă cu tradiționala bătaie (ca să nu spunem că tradiția a fost întru totul abolită). Și cu toții se îmbracă de la butic.

Pe scurt, satul este astăzi – oricât încercă să ne îmbrobodească domnii de la oraș, simțitori și pătruși de valorile dacice – o firească prelungire a mahalalei. Și, oricum, dacă e să vorbim de veșnicie, aceasta s-a născut, probabil, la pat.

(2006)